

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानांतर्गत सन २०२२-२३ हे वर्ष “उपजीविका वर्ष” म्हणून साजरे करण्यासाठी जागतिक महिला दिन ८ मार्च पासून ते स्वातंत्र्य दिन १५ ऑगस्ट या कालावधीत राज्यात “महाजीविका अभियान” राबविणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

ग्राम विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: उमेद-२०२२/प्र.क्र.२९/योजना-३

बांधकाम भवन, मईबान रोड, फोर्ट, मुंबई - ४०० ००९.

तारीख: २४ फेब्रुवारी, २०२२.

वाचा -

- १) ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: एनआरएलएम-२०१९/प्र.क्र.१९६/योजना-३, दिनांक १८ जुलै, २०१९.

प्रस्तावना -

राज्यातील ग्रामीण भागातील गरीबी निर्मुलनासाठी महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानाच्या माध्यमातून प्रयत्न करण्यात येत आहेत. या अभियानाची अंमलबजावणी करण्यासाठी राज्यात ग्रामीण भागातील गरीब व जोखीमप्रवण महिलांना समृद्ध, आत्मसन्मानाचे व सुरक्षित जीवन जगता यावे, यासाठी त्यांच्या सर्वसमावेशक, लोकशाही तत्वावर आधारीत स्वयंचलित समुदाय संस्थांची निर्मिती करून त्यांचे अधिकार व हक्क, विविध वित्तीय सेवा, तसेच शाश्वत उपजीविकेच्या संधी प्राप्त होण्याच्या दृष्टीने पोषक वातावरणाची निर्मिती करण्यासाठी प्रयत्न करण्यात येत आहेत. अभियानाच्या माध्यमातून निर्माण झालेल्या समुदायस्तरीय संस्था व त्यांच्या सदस्यांना शाश्वत उपजीविकेचे स्रोत निर्माण व्हावेत व त्यांनी निर्माण केलेल्या वस्तु व उत्पादनास हक्काची बाजारपेठ मिळवून देण्यासाठी अभियानामार्फत तसेच शासनाच्या विविध विभागाच्या कृतीसंगमाच्या माध्यमातून मोठ्या प्रमाणात प्रयत्न करण्यात येत आहेत. राज्यात अभियानामध्ये सहभागी महिलांनी शाश्वत उपजीविकेचे स्रोत निर्माण करावेत व त्यांच्या वस्तु व उत्पादनास बाजारपेठ मिळवून देऊन त्यामधून महिलांच्या सर्वांगीण विकासासाठी “महाजीविका अभियान” राबविण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय-

ग्रामीण भागातील गरीबी निर्मुलन करून महिलांचा सर्वांगीण विकास साधण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानांतर्गत निर्माण करण्यात आलेले स्वयं सहाय्यता गट, ग्रामसंघ, प्रभागसंघ, उत्पादक गट, शेतकरी उत्पादक कंपनी यांच्यामार्फत महिलांना शाश्वत उपजीविकांचे स्रोत व त्यांनी तयार केलेल्या वस्तु व उत्पादनांना बाजारपेठ मिळवून देण्यासाठी तसेच शाश्वत समुदायस्तरीय संस्था निर्माण करण्यासाठी जागतिक महिला दिनानिमित्त दिनांक ८ मार्च, २०२२ ते स्वातंत्र्य दिन दिनांक १५ ऑगस्ट, २०२२ या दरम्यान कालबद्ध पध्दतीने “महाजीविका अभियान” राबविण्यास मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

अ) महाजीविका अभियानाचे उद्देश :-

- १) राज्यातील ग्रामीण महिलांच्या सक्षम समुदायस्तरीय संस्थांची निर्मिती करणे.

- २) शासनाच्या विविध विभागाशी कृतीसंगम करुन त्यांच्या योजनांचा लाभ अभियानातील महिलांना उपलब्ध करुन देणे.
- ३) अभियानामध्ये सहभागी कुटुंबांकडे शाश्वत उपजीविकेचे स्रोत निर्माण करणे
- ४) गरीबांच्या समुदायस्तरीय संस्थांच्या माध्यमातून शाश्वत उपजीविकेचे स्रोत निर्माण करणे.
- ५) महिलांनी उत्पादीत केलेल्या वस्तु व उत्पादनांसाठी बाजारपेठ उपलब्ध करुन देण्यासाठी प्रयत्न करणे
- ६) गरीबांच्या समुदायस्तरीय संस्थाना सक्षम करण्यासाठी त्यांचे उद्योग निर्माण करण्यासाठी त्यांना प्रेरित करणे व चालना देणे.

आ) महाजीविका अभियानात राबवावयाचे उपक्रम :-

- १) उत्पादक गट, महिला शेतकरी उत्पादक कंपनी अशा उपजीविकेशी संबंधित सक्षम संस्था निर्माण करणे व त्यांचे आराखडे तयार करणे.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानांतर्गत उपजीविका विषयक सक्षम समुदायस्तरीय संस्थांची निर्मिती करुन त्यांचे आराखडे निर्माण करुन त्यांचे उद्योग उभे करण्यात येतील.

क) स्वयं सहाय्यता गटांचे सुक्ष्म गुंतवणूक आराखडे समुदाय संसाधन व्यक्ती व कर्मचा-यांमार्फत तयार करणे.

ख) उत्पादक गट स्थापना करणे.

ग) महिला शेतकरी उत्पादक कंपन्याची स्थापना करुन नोंदणी प्रक्रिया पूर्ण करणे.

घ) उत्पादक गट स्थापन करणव महिला शेतकरी उत्पादक कंपन्याची व्यवसाय विकास आराखडे तयार करणे.

ङ) ग्रामसंघ व प्रभागसंघांचे उद्योग/ उपजीविका विषयक वार्षिक आराखडे तयार करणे.

- २) उद्योगांसाठी समुदायस्तरीय संस्थांना समुदाय निधी वितरीत करणे व उद्योगांची निर्मिती करणे.

महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानांतर्गत समुदायस्तरीय संस्थांना त्यांच्या उपजीविकेचे स्रोत वाढविण्यासाठी समुदायस्तरीय संस्थांचे उद्योग / व्यवसाय आराखडे तयार करणे व निधीची उपलब्धता करुन देणे.

क) स्वयं सहाय्यता गटांना सुक्ष्म गुंतवणूक निधी वितरीत करणे.

ख) उत्पादक गटांना पायाभूत सुविधा व खेळते भांडवल वितरीत करणे.

ग) स्वयं सहाय्यता गटातील सदस्यांमार्फत व्यवसाय/उद्योगांची निर्मिती करणे.

घ) ग्रामसंघ व प्रभागसंघामार्फत उद्योग निर्मिती करणे.

ङ) उत्पादक गट व महिला शेतकरी उत्पादक कंपन्याची व्यवसाय सुरु करणे.

- ३) उपजीविका विषयक उपक्रम राबविणे

ग्रामीण भागातील महिलांना अभियानांतर्गत महिला शेतकरी म्हणून ओळख निर्माण करुन त्यांचा कृषी क्षेत्रातील सहभाग वाढविण्यासाठी अभियान व कृतीसंगमच्या माध्यमातून उपजीविकाविषयक खालील उपक्रम राबविणे.

क) प्रत्येक कुटुंबाकडे किमान तीन उपजीविकेचे स्तोत्र निर्माण करणे

ख) औजार अवजार बँक (Custom Hiring Center - CHC) तयार करणे

- ग) सेंद्रीय शैतीच्या उपक्रमात शेतक-यांचा सहभाग वाढविणे/ नोंदणी करणे
- घ) प्रधानमंत्री सुक्ष्म खाद्य उद्योग योजनाचा (PMFME) अंतर्गत स्वयं सहाय्यता गटातील सदस्यांना लाभ मिळवून देणे
- ड) स्वयं सहाय्यता गटातील सदस्यांनी रु १० लाखापेक्षाजास्त भांडवल असणारे किमान ५ उद्योग प्रत्येक जिल्ह्यात सुरु करणे
- च) आरसेटीच्या माध्यमातून स्वयं सहाय्यता गटातील महिला अथवा त्यांच्या घरातील बेरोजगार युवक- युवतींनी स्वरोजगार सुरु करणे
- ४) उत्पादनाची विक्री मोठ्याप्रमाणात होण्यासाठी आकर्षक पॅकेजिंग, ब्रॅन्डींग व मार्केटींग करणे.
- क) ब्रॅन्डींग व पॅकेजिंगसाठी स्वयं सहाय्यता गटांनी तयार केलेली प्रमुख किमान दहा उत्पादने निवडणे.
- ख) ब्रॅन्डींग व पॅकेजिंगसाठी प्रशिक्षण देणे.
- ग) अभ्यास दौ-यांचे आयोजन करणे.
- घ) निवडलेल्या उत्पादनांचे उत्कृष्ट पॅकेजिंग करणे.
- ड) निर्माण केलेल्या ब्रॅन्डची प्रसिध्दी करणे.
- ५) महिलांच्या उत्पादनांची विक्री करण्यासाठी बाजारपेठ उपलब्ध करून देणे.
- क) ग्रामीण भागात प्रत्येक तालुक्यात किमान तीन “रुरल हाट” कार्यान्वित करणे.
- ख) स्वयं सहाय्यता गटातील महिलांनी उत्पादीत केलेल्या वस्तू व उत्पादने विक्रीसाठी जिल्हास्तरावर / पर्यटनस्थळ/ प्रेक्षणीय स्थळे /तिर्थस्थळाच्या ठिकाणी एक विक्री केंद्र सुरु करणे.
- ग) ग्रामीण भागात जिल्हा परिषद, पंचायत समित्या, तालुका विक्री केंद्र, ग्रामपंचायत इत्यादी शासकीय गाळ्यांमध्ये स्वयं सहाय्यता गटांचे उत्पादने विक्रीसाठी विक्री केंद्र सुरु करणे.
- घ) शहरी भागातील गृहनिर्माण सोसायट्यांमधील रहिवाश्यांना धान्य, फळे, भाजीपाला, दुध, अंडी इत्यादी उत्पादने विक्री करण्यासाठी विक्री केंद्र सुरु करणे.
- ड) सहकारी व कॉर्पोरेट मॉलमध्ये स्वयं सहाय्यता गटांना त्यांची उत्पादनांचे प्रदर्शन व विक्रीसाठी संधी देणे.
- च) महिलांनी तयार केलेले उत्पादने अॅमेझॉन, फ्लिपकार्ट व GeM सारख्या ऑनलाईन मार्केटींग प्लॅटफॉर्मवर उपलब्ध करून देणे.
- ६) समुदायस्तरीय संस्थांना सक्षम करण्यासाठी त्यांची क्षमता बांधणी व इतर उपक्रम.
- क) स्वयं सहाय्यता गट, ग्रामसंघ व प्रभागसंघांचे जीवनचक्रानुसार प्रशिक्षण पूर्ण करणे.
- ख) प्रभागसंघांना व्हिजन बिल्डींग व व्यवसाय आराखडा विषयक प्रशिक्षण देणे.
- ग) प्रभागसंघांना आर्थिक व्यवस्थापन विषयक प्रशिक्षण देणे.
- घ) स्थानिक गट, उत्पादक गट व महिला शेतकरी उत्पादक कंपन्यांना व्यवसाय आराखडा विषयक प्रशिक्षण देणे.
- छ) प्रभागसंघांची नोंदणी करणे, ग्रामसंघ व प्रभागसंघांचे लेखापरिक्षण करणे.
- ७) अभियानामध्ये बँकांचा सहभाग वाढविणे.

- क) जिल्हास्तरावर बँकर्सची / शाखा व्यवस्थापक यांची कार्यशाळा घेणे.
ख) उत्कृष्ट गटास भेट देण्यासाठी बँकर्सच्या अभ्यास दौ-यांचे आयोजन करणे.
ग) स्वयं सहाय्यता गटांना बँकेचे कर्ज उपलब्ध करून देणे.
घ) NPA असणा-या स्वयं सहाय्यता गटांची संख्या कमी करणे.
ङ) समुदायस्तरीय वसुली यंत्रणांची निर्मिती करणे.
- ८) **आर्थिक समावेशन व आर्थिक साक्षरता.**
क) सर्व स्वयं सहाय्यता गटांचे बँक खाते उघडणे.
ख) स्वयं सहाय्यता गटांना दुसरा / तिसरा / चौथ्या वेळीचे बँक कर्ज मिळवून देणे.
ग) स्वयं सहाय्यता गटातील सदस्यांची प्रधानमंत्री सुरक्षा बीमा योजनेत नोंदणी करणे.
घ) स्वयं सहाय्यता गटातील सदस्यांची प्रधानमंत्री जीवन ज्योती योजनेत नोंदणी करणे.
ङ) स्वयं सहाय्यता गटातील सदस्यांची अटल पेन्शन योजनेत नोंदणी करणे.
- ९) **शासनाचे विविध विभाग / कार्यालये व खाजगी कंपन्या व संस्थांसोबत सामंजस्य करार करणे.**
क) केंद्र शासन किंवा राज्य शासनाच्या विभाग / कार्यालय व खाजगी कंपन्याशी सामंजस्य करार करणे.
ख) सामंजस्य करार केल्यानंतर प्रत्येक विभागातून स्वयं सहाय्यता समूहांच्या उत्पादनाची खरेदीसाठी ऑर्डर्स मिळविणे.
ग) शासकीय, निम शासकीय, सहकारी कार्पोरेट इ.कार्यालयांना सेवा पुरविणे.
घ) शासकीय कार्यालय / आवारामध्ये असलेल्या उपहारगृह स्वयं सहाय्यता गटांना चालविण्यासाठी देणे.
ङ) स्वयं सहाय्यता समूहासाठी उद्योग आधार व अन्न परवाना मिळविणे.
- १०) **राष्ट्रीय आर्थिक परिवर्तन प्रकल्प (NRETP) अंतर्गत समाविष्टे असणा-यांना जिल्ह्यांमध्ये वरील मुद्यांबरोबर खालील मुद्यांवर काम करण्यात येईल.**
क) वन स्टॉप फ्रॅसीलेटी सेंटर (OSF) कार्यान्वित करणे.
ख) ऑर्गनिक डेमो युनिट सुरु करणे.
ग) ऑर्गनिक ऑऊटलेट सुरु करणे.
घ) समुदाय संचालित प्रशिक्षण केंद्रांचे वार्षिक प्रशिक्षण आराखडे तयार करून त्यानुसार प्रशिक्षण केंद्र सुरु करणे.
ङ) आदर्श प्रभागसंघांना आर्थिक दृष्ट्या सक्षम करण्यासाठी त्यांच्यामार्फत विविध सेवा सुरु करणे व उपजीविका विषयक उपक्रम राबविणे.
- इ) **“महाजीविका अभियाना”च्या अंमलबजावणीसाठी क्षमता बांधणी कार्यशाळा:-**
- १) दिनांक ८ मार्च, २०२२ रोजीच्या जागतिक महिला दिनानिमित्त आयोजित करावयाचे कार्यक्रम.
१. जागतिक महिला दिनानिमित्त “महाजीविका अभियान” राज्यस्तरीय शुभारंभ कार्यशाळा.
राज्यस्तरावर अभियानाचा शुभारंभ दिनांक ८ मार्च, २०२२ रोजी करण्यात येईल. त्यानंतर यासंबंधाने आयोजित कार्यशाळेत अभियान अंमलबजावणी बाबत सर्व जिल्ह्यांना मार्गदर्शन करण्यात येईल.

II. दिनांक ८ मार्च, २०२२ रोजीच्या जागतिक महिला दिनानिमित्त जिल्हा, तालुका, प्रभाग व गावस्तरावर महिला मेळाव्यात मार्गदर्शन व जाणीव जागृती करणे.

अभियानांतर्गत शासनाच्या विविध विभागांचा चांगल्या प्रकारे कृतीसंगम व्हावा यासाठी दिनांक ८ मार्च, २०२२ रोजी आयोजित मेळाव्यात शासनाच्या विविध विभागाच्या महिलांसाठी तयार करण्यात आलेल्या योजनांची महिती देण्यात यावी.

१. सुमतीबाई सुकळीकर उद्योगिनी महिला सक्षमीकरण योजना विषयक महिलांचा सहभाग वाढविण्यासाठी प्रबोधन व जनजागृती करावी.
२. प्रधानमंत्री सुक्ष्म खाद्य उद्योग योजनाचा (PFME) मध्ये स्वयं सहाय्यता गटातील सदस्यांनी सहभागी व्हावे यासाठी मार्गदर्शन करणे.
३. अस्मिता योजना, महिलांचे आरोग्य चांगले राहावे यासाठी परसबाग संकल्पना, सामाजिक सुरक्षा योजनांविषयक महिलांचे प्रबोधन व्हावे यासाठी मार्गदर्शन करण्यात यावे.
४. जिल्हास्तरावरील मेळाव्यात मान्यवरांच्या शुभहस्ते प्रातिनिधीक स्वरूपात फिरता निधी, समुदाय गुंतवणूक निधी व बँकेच्या कर्ज घनादेशांचे वाटप करण्यात यावे.
५. संबंधित जिल्ह्यात सर्वाधिक कर्ज वितरण करणा-यांना बँकांचा सत्कार मान्यवरांच्या शुभहस्ते सदरील मेळाव्यात करण्यात यावा.

III. दिनांक ८ मार्च २०२२ रोजीच्या जागतिक महिला दिनानिमित्त स्वयं सहाय्यता गटांच्या उत्पादनांचे प्रदर्शन व विक्रीचे आयोजन करणे.

जागतिक महिला दिनानिमित्त आयोजित करण्यात येणा-या जिल्हास्तरीय महिला मेळाव्यात संबंधित जिल्ह्यातील अभियानांतर्गत निर्माण करण्यात आलेल्या स्वयं सहाय्यता गटांनी तयार केलेल्या वस्तु व उत्पादनांचे प्रदर्शन व विक्रीचे आयोजन करण्यात यावे. यासाठी गटांची संख्या जिल्हा अभियान संचालक, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांनी निश्चित करावी.

२) जिल्हास्तरीय कार्यशाळा

दिनांक ९ ते १६ मार्च, २०२२ दरम्यान जिल्हास्तरावर जिल्हा अभियान संचालक तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, जिल्हा अभियान सहसंचालक तथा प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा व जिल्हा अभियान व्यवस्थापन कक्ष यांच्यामार्फत कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात येईल. सदरील कार्यशाळेत जिल्ह्यातील सर्व शासकीय विभागांचे अधिकारी, गट विकास अधिकारी व महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानातील जिल्हा व तालुका कक्षातील कर्मचारी यांना निमंत्रित करण्यात येईल. सदरील कार्यशाळेत महाजीविका अभियानाबाबत सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात येईल.

३) तालुकास्तरीय कार्यशाळा

दिनांक १७ ते २३ मार्च, २०२२ रोजी तालुकास्तरावर गटविकास विकास अधिकारी व तालुका अभियान व्यवस्थापन कक्ष कार्यशाळेचे आयोजन करतील. या कार्यशाळेसाठी त्या तालुक्यातील सर्व शासकीय विभागाचे

अधिकारी, व महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्ती अभियानातील तालुकाकक्षातील सर्व कर्मचारी, ग्रामसेवक / ग्राम विकास अधिकारी, क्लस्टर कोऑर्डिनेटर, सर्व समुदाय संसाधन व्यक्ती, प्रभागसंघाचे पदाधिकारी यांना निमंत्रित करण्यात येईल. या कार्यशाळेत महाजीविका अभियानाबाबत सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात येईल व अंमलबजावणी आराखडा तयार करण्यात येईल.

४) गावस्तरीय कार्यशाळा

दिनांक २४ ते ३१ मार्च, २०२२ रोजी गावस्तरावर सरपंच, ग्रामसेवक, ग्रामसंघ व क्लस्टर कोऑर्डिनेटर कार्यशाळेचे आयोजन करतील. या कार्यशाळेसाठी ग्रामसंघांचे पदाधिकारी व सदस्य, समुदाय संसाधन व्यक्ती, आशा, अंगणवाडी सेविका, स्वयं सहाय्यता गटातील महिलांना निमंत्रित करण्यात येईल. या कार्यशाळेत महाजीविका अभियानाबाबत सविस्तर मार्गदर्शन करण्यात येईल व गावामध्ये दिनांक १५ ऑगस्ट, २०२२ पर्यंत राबविण्यात येणा-या अभियानाच्या उपक्रमांचा अंमलबजावणी आराखडा तयार करण्यात येईल.

ई.महाजीविका अभियानाची अंमलबजावणी :

दिनांक १ एप्रिल ते १५ ऑगस्ट, २०२२ या कालावधीत महाजीविका अभियान राज्यातील सर्व ग्रामीण जिल्ह्यामध्ये व त्यामधील अभियानामध्ये सहभागी असणा-या गावांमध्ये राबविण्यात येईल.

उ. “महाजीविका अभियानाची” चा प्रचार व प्रसिध्दीसाठी माहिती शिक्षण व संवाद (IEC) कार्यक्रम.

महाजीविका अभियानांतर्गत राज्यात राबविण्यात येणाऱ्या विविध उपक्रमांची जन जागृती, प्रचार-प्रसिध्दी करण्यासाठी माहिती, शिक्षण व संवाद (IEC) च्या विविध उपक्रमांचा जसे- Mass मिडीया, Outdoor मिडीया, Social मिडीया, Group मिडीया, आंतरव्यक्ती संवाद (IPC), पारंपारीक मिडीया इ. उपक्रमांचा यथोचित वापर करण्यात यावा.

ऊ.अभियानाची प्रभावी अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन :-

“महाजीविका अभियाना”च्या प्रभावी अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापनासाठी राज्य, विभाग, जिल्हा, तालुका व गाव स्तरावर पुढीलप्रमाणे समित्या कार्यरत राहतील.

● राज्यस्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-

अ.क्र.	पद	पदनाम
१	अपर मुख्य सचिव, ग्राम विकास व पंचायत राज विभाग	अध्यक्ष
२	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान	सदस्य
३	सह सचिव / उप सचिव (योजना), ग्रामविकास विभाग	सदस्य
४	मुख्य परिचालन अधिकारी / अतिरिक्त संचालक, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान	सदस्य सचिव
५	अवर सचिव, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान	सदस्य
६	उपसंचालक (कृतीसंगम), महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान	सदस्य

● विभागस्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-

अ.क्र.	पद	पदनाम
१	विभागीय आयुक्त, विभागीय आयुक्त कार्यालय	अध्यक्ष
२	अपर आयुक्त, आदिवासी विकास	सदस्य

३	विभागीय उप आयुक्त, समाज कल्याण	सदस्य
४	बँक क्षेत्रीय अधिकारी	सदस्य
५	उपआयुक्त (विकास), विभागीय आयुक्त कार्यालय	सदस्य सचिव

• जिल्हास्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-

अ.क्र.	पद	पदनाम
१	जिल्हा अभियान संचालक, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान तथा मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	अध्यक्ष
२	प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा	सदस्य सचिव
३	जिल्हा अधिक्षक कृषी अधिकारी	सदस्य
४	जिल्हा आरोग्य अधिकारी	सदस्य
५	कृषी विकास अधिकारी	सदस्य
६	जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी	सदस्य
७	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प	सदस्य
८	उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी (पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग)	सदस्य
९	जिल्हा माहिती अधिकारी	सदस्य
१०	जिल्हा अग्रणी बँक व्यवस्थापक	सदस्य
११	जिल्हा अभियान व्यवस्थापक	सदस्य

वरील तत्क्यामध्ये नमुद अधिकारी त्यांच्या विभागाच्या योजनांच्या अंमलबजावणीचे व संनियंत्रण करतील तर जिल्हा अभियान व्यवस्थापन कक्ष, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान समन्वयाचे काम करतील.

• तालुकास्तरीय अंमलबजावणी, सनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-

अ.क्र.	पद	पदनाम
१	गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती	अध्यक्ष
२	बाल विकास प्रकल्प अधिकारी	सदस्य
३	तालुका आरोग्य अधिकारी	सदस्य
४	तालुका कृषी अधिकारी,	सदस्य
५	कृषी अधिकारी	सदस्य
६	पशुधन विकास अधिकारी	सदस्य
७	विस्तार अधिकारी, पंचायत	सदस्य
८	तालुका व्यवस्थापक (सर्व)	सदस्य
९	बँक प्रतिनिधी	सदस्य
१०	तालुका अभियान व्यवस्थापक	सदस्य सचिव

वरील तत्क्यामध्ये नमुद अधिकारी त्यांच्या विभागाच्या योजनांच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करतील तर जिल्हा अभियान व्यवस्थापन कक्ष, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान समन्वयाचे काम करतील. तर तालुका अभियान व्यवस्थापन कक्ष, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान हे समन्वयाचे काम करतील.

• ग्रामपंचायतस्तरीय अंमलबजावणी ,संनियंत्रण व मूल्यमापन समिती :-

अ.क्र.	पद	पदनाम
१	सरपंच, ग्रामपंचायत	अध्यक्ष
२	उप सरपंच, ग्रामपंचायत	सदस्य
३	ग्रामसंघ अध्यक्ष	सदस्य
४	ग्राम रोजगार सेवक, मनरेगा	सदस्य
५	ग्रामसंघ, सचिव	सदस्य
६	ग्रामसंघ, कोषाध्याक्ष	सदस्य
७	आशा	सदस्य
८	अंगणवाडी सेविका	सदस्य
९	समुदाय संसाधन व्यक्ती-१	सदस्य
१०	क्लस्टर कोऑर्डिनेटर	सदस्य
११	ग्रामसेवक / ग्राम विकास अधिकारी	सदस्य सचिव

वरील प्रमाणे राज्य, विभाग जिल्हा, तालुका व गावपातळीवर अभियानाचे संनियंत्रण करण्यासाठी देण्यात आलेल्या जबाबदारीनुसार संबंधित अधिकारी नियमित आढावा घेऊन बैठकांचे आयोजन करून अभियानांतर्गत केलेल्या कार्यवाहीचा आढावा घेतील. तसेच जिल्हा, तालुका व गाव भेटी (Field Visits) देऊन अभियानाची प्रत्यक्ष पाहणी करतील. जिल्हा संनियंत्रण समिती Video Conference द्वारे आढावा नियमित आढावा घेतील तसेच क्लस्टर व तालुकास्तरावरून MIS Formats मध्ये अभियानाबाबतची अद्यावत करण्यात येईल.

ऋ. महाजीविका अभियानाचे मूल्यमापन:-

दिनांक १ मार्च, २०२२ ते दिनांक १५ ऑगस्ट, २०२२ या कालावधीत महाजीविका अभियानाची अंमलबजावणी झाल्यानंतर अभियानात राबविण्यात आलेल्या उपक्रमांचे मूल्यमापन करण्यात येईल. सदर अभियानात उत्कृष्ट कामगिरी करणा-या घटकांचा यथोचित सत्कार/गौरव करण्याचे प्रस्तावित आहे. विविध घटक व त्यांच्या पुरस्काराचे स्वरूप व वितरण कार्यक्रमाबाबत मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान यांचेस्तरावरून स्वतंत्रपणे कळविण्यात येईल.

ए) महाजीविका अभियाना राज्यस्तरावरील शुभारंभ कार्यक्रम व जिल्हा व तालुका व प्रभागस्तरावरील कार्यशाळांसाठी खर्चाची तरतुद

वरील प्रमाणे राज्यस्तरावर आयोजित महासमृद्धी महिला सक्षमीकरण अभियानाचा शुभारंभ तसेच जिल्हा, तालुका व प्रभागस्तरावर आयोजित करण्यात येणा-या कार्यशाळांसाठी आवश्यक खर्च राष्ट्रीय ग्रामीण जीवनोन्नती अभियानांतर्गत खालील लेखाशिर्षातून भागविण्यात यावा.

अ.क्र.	उपक्रम	लेखाशिर्ष
१	B२.२.५	क्षमता बांधणी प्रशिक्षणे व कार्यशाळा
२	E२	विपणन, ब्रॅन्डींग व पॅकेजिंगसाठी
३	D५	ज्ञान व्यवस्थापन / प्रचार प्रसिध्दी

ऐ) कोविड -१९ संबंधित शासनाने घालून दिलेल्या नियमांचे पालन करणे.

“महाजीविका अभियाना” अंतर्गत विविध उपक्रम व जागतिक महिला दिनानिमित्त महिला मेळाव्याचे आयोजन करताना शासनाने तसेच स्थानिक प्रशासनाने कोविड-१९ च्या संबंधाने घालून दिलेल्या सर्व नियमांचे पालन करण्यात यावे. सामाजिक / भौतिक अंतर राखणे, सॅनिटायझरचा वापर करणे व चेह-यावर मास्क परिधान करण्यात यावेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२०२२४१६३१२४०३२० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(दि.बा.पाटील)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मा.अध्यक्ष, विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
३. मा.सभापती, विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
४. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा.विरोधी पक्ष नेता, विधान सभा/विधान परिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
७. सर्व मा.मंत्री व मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा.मुख्य सचिव यांचे वरीष्ठ स्वीय सहायक, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
९. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता / लेखा परिक्षण), महाराष्ट्र राज्य-१ व २, मुंबई/नागपूर.
१०. मा.अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग (सर्व).
११. सर्व विभागीय आयुक्त
१२. सर्व जिल्हाधिकारी
१३. संचालक, अधिदान व लेखाधिकारी, मुंबई.
१४. संचालक, निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई.
१५. सर्व उप सचिव / सह सचिव, ग्राम विकास विभाग, मुंबई.

१६. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान बेलापूर, नवी मुंबई.
१७. संचालक, राज्य व्यवस्थापन कक्ष-ग्रामीण गृहनिर्माण, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
१८. आदिवासी विकास आयुक्त, नाशिक.
१९. समाज कल्याण आयुक्त, पुणे.
२०. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
२१. सर्व उपायुक्त (विकास), विभागीय आयुक्त कार्यालय.
२२. सर्व प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामीण विकास यंत्रणा
२३. संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय
२४. सर्व गट विकास अधिकारी, पंचायत समिती.
२५. निवडनस्ती (कार्यासन योजना-३)